
Recenzovaný článek

Analýza dynamiky konfliktu v Mali – využití databáze ACLED**Analysis of the Malian conflict dynamics
– exploiting ACLED database****Jan Kofroň, Michal Opletal, Matyáš Zrno**

Abstrakt: Cílem článku je demonstrovat možnosti využití databáze „Armed Conflict Location & Event Data Project“ pro analýzu vnitrostátních konfliktů na příkladu současného Mali. Na makro-úrovni článek zejména analyzuje geografické šíření konfliktu a jeho základní kvantitativní charakteristiky (počty obětí různých typů incidentů). Na mikro-úrovni se pak zaměřuje na region Mopti a kromě základní geografické distribuce analyzuje interakce jednotlivých ozbrojených skupin působících v oblasti.

Abstract: Focusing on current Malian conflict, the aim of the article is to demonstrate usefulness of the „Armed Conflict Location & Event Data Project“ database for the analysis of intra-state conflicts. At the macro-level the paper analyzes geographical spread of the conflict and its key quantitative characteristics (numbers of fatalities stemming from different types of incidents). At the micro-level it focuses on Malian region Mopti. At this level the paper analyzes geographical distribution of various incidents and the interaction of the key armed groups operating within the region.

Klíčová slova: Mali; Islamistické milice; ACLED; konflikt; kvantitativní analýza.

Key words: Mali; Islamist militias; ACLED; Conflict; Quantitative analysis.

ÚVOD

AČR letos převzala velení výcvikové mise v Mali¹ a lze čekat, že i v dalších letech bude v této oblasti působit. Konflikt v Mali je svým charakterem konfliktem přeshraničním, neboť do velké míry zasahuje i Burkinu Faso a zčásti i Niger. Byl-li dříve konflikt tažen zejména rozpory mezi Tuaregy a vládou, v současnosti se posunul i do roviny náboženské, kdy hlavní protivládní síly akcentují islamistickou ideologii.² Působení v takto komplexním prostředí vyžaduje mimo jiné i kvalitní analytické podklady.

Text řeší dva související cíle. Na obecné rovině ukazuje možnosti (a omezení) databáze „Armed Conflict Location & Event Data Project“ (ACLED)³ jakožto jedné z hlavních databází pokrývajících násilné incidenty nejen v Africe. Přitom průběžná aktualizace databáze umožňuje její využití i pro tvorbu např. čtvrtletních či měsíčních přehledů vývoje bezpečnostní situace. Na substantivní rovině – jakožto praktickou ilustraci možností a limitů ACLED – text analyzuje základní trendy bezpečnostní situace v Mali (sekundárně i Burkině Faso a Nigeru) od roku 2015.

Na své substantivní rovině text řeší tři hlavní otázky: (i) jaký je kvantitativní vývoj různých typů násilných událostí v průběhu posledních pěti let, (ii) kteří aktéři se dostávají do konfliktu, (iii) a jak se jeví taktické kompetence Malijské armády a jejích hlavních protivníků ve vybraných střetech. První dvě otázky budou řešeny jednak na celkové úrovni všech tří států a jednak pro vybraný regionu Mopti (region s největším počtem násilných událostí). Poslední otázku budeme řešit podrobnější analýzou vybraných větších střetů povstalců s armádou.

K datové analýze využíváme RStudio a zejména balíček ggplot2⁴. Tento volně dostupný software pro datovou analýzu nabízí tisíce balíčků pro různé typy statistických analýz, grafické komunikace výsledků atd.⁵ Oproti tradičním produktům (SPSS, či MS EXCEL) nefunguje na principu „klikání“ v grafickém rozhraní, nýbrž přes kódování. Kódování sice staví překážku pro nováčky, umožňuje však mimořádnou replikovatelnost analýz. V případě aktualizace dat (či řešení typově podobné situace) netřeba psát kód znovu.

1 ŠIMÍČEK, Jakub. Češi převzali velení evropských silám výcvikové mise v Mali. In: Ministerstvo obrany, informační servis [online]. Jun 12, 2020 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cesi-prevzali-veleni-evropskym-silam-vycvikove-mise-v-mali-221930/>

2 TOBIE, Aurélien. Central Mali: Violence, Local Perspectives and Diverging Narratives. SIPRI Insights on Peace and Security [online]. 2017, No. 5. [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-02/sipriinsight_1713_mali_3_eng.pdf

3 ACLED. Dashboard. [online]. ©2020 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <https://acleddata.com/#/dashboard>

4 WICKHAM, Hadley (2016). ggplot2: Elegant Graphics for Data Analysis. Springer-Verlag New York. ISBN 978-3-319-24277-4, <https://ggplot2.tidyverse.org>.

5 Rozsah článku neumožňuje hlouběji diskutovat R. Základní vhléd do vizualizace dat v R nabízí HEALY, Kieran. Data visualization: a practical introduction. New Jersey: Princeton University Press, [2019]. ISBN 978-0-691-18162-2. Pro širší úvod do R vizí WICKHAM, Hadley a Garrett GROLEMUND. R for data science: import, tidy, transform, visualize and model data. Sebastopol: O'Reilly Media, [2017]. ISBN 1491910399.

Stačí spustit kód s novými daty a program vygeneruje všechny kódem předdefinované výstupy.

Krom úvodu a závěru má text tři části. V první části je představena databáze ACLED, v druhé je provedena základní deskriptivní kvantitativní analýza konfliktu a ve třetí jsou prezentovány možnosti vytěžení informací databáze ACLED pro získání informací stran taktické situace. V přílohách jsou k dispozici výchozí data, R kód, který lze použít pro replikaci našich výstupů (např. kdykoliv po aktualizaci ACLEDu) a reaktivní HTML tabulku s jedenácti největšími střety mezi vládními silami a povstalci. Přílohy jsou k dispozici pouze ve webové verzi článku.

1 DATABÁZE ACLED, STRUKTURA, POKRYTÍ A OMEZENÍ

ACLED je v jedno až dvoutýdenních intervalech aktualizovaná databáze, shromažďující údaje o politickém násilí, protestních událostech, a důležitých politicko-strategických aktech jednotlivých aktérů. Informace sahají až k roku 1997. Původně se databáze zaměřovala jen na Afriku, nyní pokrývá přes 100 zemí. Následující řádky, není-li řečeno jinak, vycházejí z codebooku ACLED.⁶

Politické násilí je v rámci databáze definováno jako užití síly určitou skupinou/aktérem za účelem dosažení politických cílů a motivací. Aktér/účastník politického násilí je definován jako koherentní organizovaná skupina, jejíž akce nejsou nahodilé a oddělené, ale tvoří ucelený celek sledující určitý politický cíl (změna režimu, získání území aj.). Tato definice umožňuje dlouhodobě trasovat jednotlivé operace, ale i vývoj a charakteristiku aktérů. Výjimku (stran organizovanosti) představují demonstranti a civilisté. Demonstranti jsou chápáni jako spontánní skupina v rámci jedné události, jejíž organizovanost může a nemusí přetrvat. Civilisté jsou chápáni jako neorganizovaní a nedobrovolní účastníci konfliktní události.

Informace o událostech jsou sbírány z různého typu médií - od tradičních médií jako tiskové agentury, národní a lokální média, přes sociální sítě a zprávy mezinárodních institucí či neziskových organizací - až po lokální spolupracovníky v konfliktní zóně. Preferovanými zdroji jsou zejména lokální média a místní spolupracovníci. Proces ověření informací je trojstupňový, kdy je informace nejprve dekódována do standardního systému atributů, poté ověřována a porovnána s dalšími událostmi, a v posledním kroku validována. Každý krok provádí nezávislý výzkumník. Informace o konfliktní události publikované médii mohou být ze své povahy v okamžiku vzniku jednostranné a nepřesné. Odhady obětí se mohou posléze měnit ve světle nových informací. Databáze ACLED je tedy živou databází, kde veškeré informace uložené v databázi jsou revidovány, ověřovány a zpřesňovány objeví-li se nové informace. Upozorníme však, že ani to nezaručuje

⁶ ACLED, (2019). "Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED) Codebook." Dostupné z: https://www.acleddata.com/wp-content/uploads/dlm_uploads/2017/10/ACLED_Codebook_2019FINAL_pbl.pdf

přesnost údajů. I jinak důvěryhodné instituce mohou vykazovat (např. politické) zaujetí v reportování, či důrazu na ověřování průběhu incidentů.

Základní atomickou jednotkou databáze je jedna konfliktní událost, která je ohraničena v prostoru a čase. Základní časovou jednotkou je právě jeden den. Trvá-li nějaká událost více dní, je tato v rámci databáze rozdělena na jednotlivé dny, kdy docházelo ke střetům. Obdobně, dochází-li v určité širší oblasti k více událostem najednou (např. série bombových útoků) pak je tato množina rozdělena do jednotlivých dílčích událostí. Jedním případem, kdy dochází k agregaci událostí, je pokud dílčí událost vznikla v důsledku hlavní události, např. "collateral damage" (v průběhu bojů dojde k zabití civilistů). Tato událost není kódována jako samostatný akt násilí na civilistech, ale oběti jsou zahrnuty do hlavní události kódující ozbrojený střet mezi dvěma bojujícími stranami. Ve srovnání s obdobnými databázemi jako je „Uppsala Conflict Data Program – Georeferenced Event Dataset (UCDP-GED), Social Conflict Analysis Database (SCAD) a Global Terrorism Database (GTD), ACLED obsahuje největší množství unikátních záznamů. Dle analýzy Dunforda a kol.⁷ se záznamy ACLED oproti ostatním databázím liší s variabilním objemem překryvu, který se liší dle států a let. ACLED neobsahuje značné množství ozbrojených konfliktů uvedených v UCDP a GTD, stejně tak neobsahuje nenásilné konflikty uvedené v databázi SCAD. Totéž platí i obráceně, kdy uvedené databáze neobsahují záznamy uvedené v ACLED. Rozdíl je dán odlišnou metodologií, sběrem dat a zaměřením dílčích databází. SCAD mapuje nenásilné konflikty s vyšší granularitou než ACLED (zahrnuje i stávky apod.). GTD mapuje události definované jako teroristický akt. UCDP mapuje ozbrojené střety, kdy došlo ke zraněním či ztrátám na životě a událost je definována jako ucelená perioda, nikoliv disagregovaná na jednotlivé dny (jak činí ACLED). Analýza Dunforda a kol. všech záznamů pro Afriku v letech 1997-2016 (cca 133000 pozorování) ukazuje, že ACLED trpí cca 5% duplicitou záznamů.

Hlavními proměnnými sledovanými databází ACLED je typ konfliktní události, aktéři události a vztah mezi nimi, místo a čas události a počet obětí. S cílem zachytit charakteristiky politického násilí konaného jednotlivými aktéry v dané oblasti, ACLED sleduje jak násilné konflikty, tak i občanské nepokoje a demonstrace. Jednotlivé kategorie se dále člení na nižší subkategorie k postřehnutí dílčích charakteristik. K zachycení důležitých strategických momentů ve vývoji konfliktu je politické násilí doplněno o důležité nenásilné momenty jako uzavírání smluv a aliancí.

Další sledovanou proměnou jsou aktéři. Databáze eviduje tisíce individuálních aktérů od ozbrojených a teroristických skupin přes státní či privátní složky po různé etnicko-politické skupiny. U každé události jsou (ideálně) uvedeni oba hlavní aktéři a jejich typ. Databáze rozlišuje pomocí číslovek 1-8 základní typy aktérů: 1 = státní složky, 2 = povstalecké skupiny, 3 = politické milice, 4 = etnické/identitární milice, 5 = výtržníci, 6 = Protestující, 7 = civilisté, 8 = externí aktéři (př. mezinárodní jednotky). Toto číselné kódování budeme dále používat v grafických výstupech. Aktér bývá někdy doplněn o tzv. "associate actor", které buď více specifikuje aktéra, nebo identifikuje jeho spoluúčastníky. Tento způsob

⁷ DUNFORD, E., D. CUNNINGHAM, K. DONNAY a E. MCGRATH. An Integrated Picture of Conflict [online]. 2019. Dostupné z: http://www.davidcunninghampolisci.com/uploads/4/2/9/7/42974855/dunford_et_al._integration.pdf

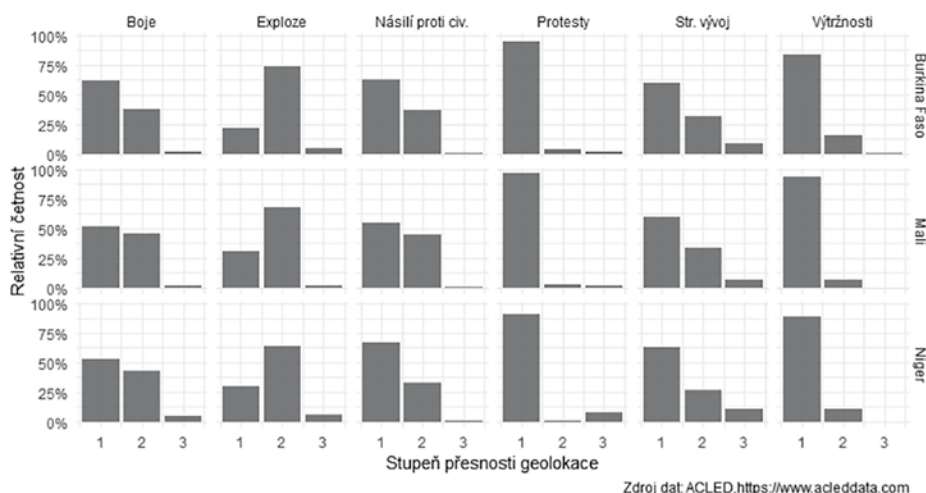
kódování umožňuje sledovat jak jednotlivé aktéry, tak jejich časté spojence a oponenty. Rozdělení aktérů do osmi základních kategorií usnadňuje analýzy kooperace a konfliktu různých ozbrojených skupin. Nevýhodou databáze je, že explicitně nerozlišuje mezi útočником a obráncem, protože zprávy, ze kterých vychází, mohou být politicky zabarvené.

Čas události je uveden s přesností na den. U každé události je uvedena i přesnost, s níž bylo o události referováno. Rozlišují se tři stupně přesnosti: 1) Událost je známa s přesností na den, 2) s přesností na týden či víkend, nebo 3) se odehrála v průběhu konkrétního měsíce. Události s nižší přesností nejsou do databáze zahrnuty. Není-li znám přesný den, je událost zaznamenána pro střed intervalu.

Místo události je uvedeno s přesností na konkrétní lokalitu, doplněnou o vyšší administrativní celky. Lokalitou je míněno konkrétní město, vesnice, čtvrť či orientační bod v krajině. Vedle určení místa se uvádí i přesnost určení. Obdobně jako u času je trojstupňové. 1) Zpráva hovoří o konkrétní vesnici, městu či georeferencovatelném místě, 2) je znám jen nejbližší významný bod ("u vesnice", "poblíž křižovatky"), 3) událost se odehrála v širší oblasti (př. region Mopti). Lokalita je vždy doplněna o souřadnice lat/lon ve WGS84, které lze využít pro vynesení na mapu, nelze je však vztáhnout k přesnému místu střetu. Maximální možná přesnost určení místa události (v českém kontextu) je totiž základní sídelní jednotka. Upozorníme, že Eck⁸ ve své analýze poukázal na problém s geografickou přesností. Pro datasey Alžír 1997 a Burundi 2000 vykazoval ACLED podezřele vysokou míru maximální geografické přesnosti u událostí v rurálních oblastech. Dále zjistil vysokou míru chybně georeferencovaných záznamů u měst stejných jmen.

Jak ukazuje graf 1 v našem případě velké množství bojů, explozí i násilí proti civilistům vykazuje přesnost 2. stupně. To sice znamená, že výše zmíněný problém s nadsazováním přesnosti zřejmě nebude přítomný, zároveň je tento fakt třeba zohledňovat při pokusech o detailní analýzy úzce vymezených území.

⁸ ECK, Kristine. In data we trust? A comparison of UCDP GED and ACLED conflict events datasets. *Cooperation and Conflict* [online]. 2012, 47(1), 124-141 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1177/0010836711434463. ISSN 0010-8367. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0010836711434463>

Graf č. 1: Přesnost geolokace typů incidentů v datasetu (Mali, Burkina Faso, Niger 2015-6/2020)

Významným, ale často nepřesným, ukazatelem je počet obětí. Informace o počtu obětí ve zdrojových zprávách mohou být nepřesné, ba i záměrně zmanipulované. Počty zraněných nejsou zahrnovány. Pro odhad jsou brány v úvahu zdroje, které jsou v dlouhodobém horizontu považovány za spolehlivé - z nich je převzata nejmírnější hodnota. Ta však ve světle nových informací může být upravena kterýmkoliv směrem. V případě vágní formulace počtu obětí (tj. desítky, stovky) je brána nejnižší hodnota (zde 10 a 100). Neobsahuje-li zdrojová zpráva počet, ale jen obecnou zmínku, pak je proveden odhad na základě charakteru události. Došlo-li k závažné události (např. letecká puma zasáhla budovu v rezidenční oblasti), pak se hodnota stanovuje na 10. Pokud se jedná o minoritní událost, např. střet mezi fulbskou a dogonskou milicí, pak se hodnota stanovuje na 3. Uvádí-li zdroj počty obětí pro časový úsek delší jednoho dne, oběti se rozpočítají na jednotlivé dny. Počty obětí je tedy nutno nahlížet kriticky, to platí zejména u menších událostí, které mohou být jen těžko ověřeny.

2 ANALÝZA KONFLIKTU

Níže představená analýza konfliktu se zaměřuje na tři klíčové oblasti: (i) vývoj počtu a závažnosti násilných událostí (zde zejména s důrazem na boje⁹, exploze, a násilí proti civilistům), (ii) proměny jejich geografické distribuce a (iii) identifikaci interakcí hlavních

⁹ ACLED však definuje boje ("Battles") velmi široce. Často tak je těžké rozlišit banditismus od vojenské činnosti.

aktérů. V první části se zaměříme na makro-regionální úroveň (úroveň nejvyšších regionálních jednotek), a to pro období mezi 1. 1. 2015– 30. 6. 2020. Ve druhé části se zaměříme na vytipovaný malijský region Mopti (coby příklad mimořádně konfliktního regionu), s časovým horizontem omezeným na období 1. 7. 2019 – 30. 6. 2020.

2.1 Trendy konfliktu, makroregionální pohled

Mali, jakož i řada dalších států v oblasti Sahelu, se dlouhodobě potýkalo s bezpečnostními problémy.¹⁰ Jejich vyvrcholením v poslední dekádě bylo povstání Tuaregů (2012), ti však byli záhy vytlačeni islamistickými skupinami a nebýt rychlého francouzského zásahu (leden 2013), pravděpodobně by došlo k pádu centrální vlády.¹¹ V tuarežských oblastech se podařilo situaci stabilizovat, od roku 2017 se ale (jak dále ukážeme) rozhořel konflikt zejména v centrálních oblastech Mali, kde se prolíná etnická dimenze (Fulbové proti Dogonům) s dimenzí politicko-náboženskou (vláda proti islamistickým skupinám).

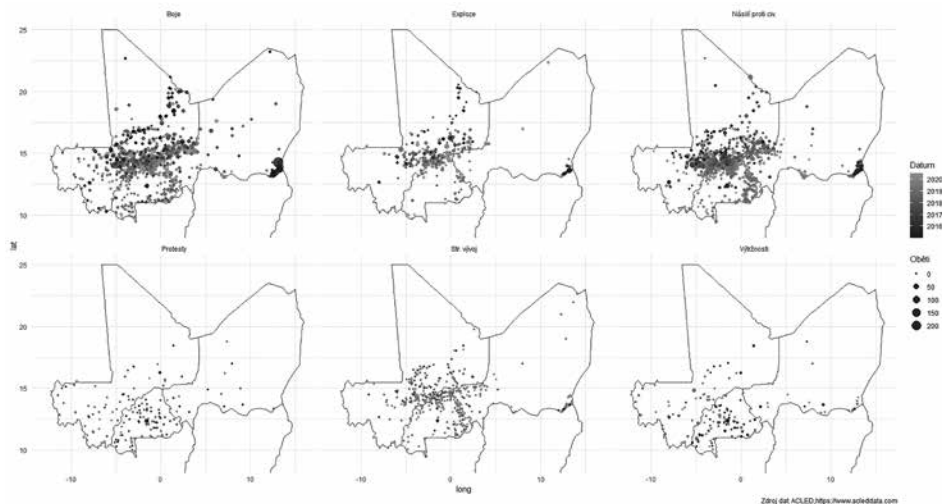
Jak ukazuje schematická mapa 1, od roku 2017 výrazně narostly počty násilných událostí. Toto platí zejména pro kategorie boje, exploze, a násilí proti civilistům. Distribuce těchto tří typů násilných aktivit se koncentruje do několika klíčových regionů. Právě v těchto regionech dochází i k nejvýraznějšímu nárůstu střetů v posledních letech. Je patrné, že v průběhu let se posouvá geografické těžiště konfliktu. Ten se nyní nachází ve středním Mali, v oblastech u hranic s Burkinou Faso a v oblasti Liptako-Gourma, kde se stýkají hranice Mali, Burkiny a Nigeru. Do těchto sousedních zemí se konflikt postupně šíří a momentálně již zasahuje velkou část Burkiny Faso. Boje, exploze i násilí proti civilistům se odehrávají v týchž oblastech (na rozdíl např. od protestů). Schematické mapy také jasně ukazují, že počet násilných událostí typu „boje“ a „násilí proti civilistům“ výrazně překračuje počty pro ostatní kategorie.

Podstatné je, že incidenty i jejich závažnost výrazně roste ve všech třech klíčových kategoriích – bojích, explozích i násilí vůči civilistům. Stručně řečeno, bezpečnostní situace se v posledních letech dramaticky zhoršuje a to ve všech třech sousedících státech. Je však třeba zdůraznit, že v případě Nigeru existují dvě konfliktní ohniska. První, na jihozápadě země, které má přímou spojitost s konfliktem v Mali (a Burkině Faso) a druhé, na

¹⁰ Pro širší kontext bezpečnostní situace v Sahelu viz např. EIZENGA, Daniel. Long term trends across security and development in the Sahel. *West African Papers* [online]. 2019, No. 25 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/630477ee-en>; Analýzu přístupu Mali k severním regionům poskytuje např. BALDARO, Edoardo. A Dangerous Method: How Mali Lost Control of the North, and Learned to Stop Worrying. *Small Wars & Insurgencies* [online]. 2018, 29(3), 579-603 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1080/09592318.2018.1455323. ISSN 0959-2318. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2018.1455323>

¹¹ HEISBOURG, François. A Surprising Little War: First Lessons of Mali. *Survival* [online]. 2013, 55(2), 7-18 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1080/00396338.2013.784458. ISSN 0039-6338; EICHLER, Jan, Operace Serval 2013: Nasazení francouzské armády v Mali. *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 2, s. 133–149, ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line) [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: www.vojenskerozhledy.cz

východě země u hranic Nigérii, které má spojitost s nigerijským konfliktem a skupinou Boko Haram.¹²

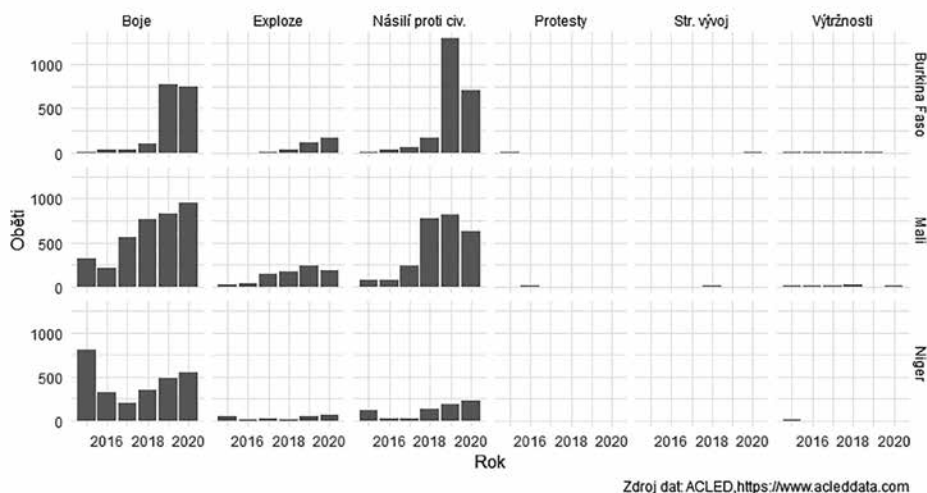

Mapa č. 1: Vývoj násilných událostí, Mali, Burkina Faso a Niger (2015-6/2020)

Celkové počty databází zachycených obětí násilných událostí zachycuje graf 2. Z pohledu dynamiky konfliktu vystupují tři klíčové aspekty. V první řadě dramaticky roste počet obětí. Zopakujme, že údaje pro rok 2020 jsou pouze za jeho první polovinu a lze tedy předpokládat, že do konce roku 2020 dojde k výraznému nárůstu počtu obětí ve sledovaných kategoriích a tedy výraznému překonání loňských čísel (prakticky ve všech sledovaných kategoriích). Ostatně již v polovině roku došlo v kategorii „boje“ k přibližnému vyrovnání počtu obětí z loňského roku. Druhým výrazným aspektem je masivní nárůst obětí v Burkině Faso v letech 2019 a 2020. To dokumentuje přelítí konfliktu i do této, předtím relativně klidné, země. Třetím poměrně zajímavým aspektem je relativně malý počet obětí v důsledku explozí. Tento fakt ukazuje na to, že konflikt má překvapivě „kontaktní“ povahu. To může být dáno několika faktory. Za prvé, geografické podmínky v oblasti sice umožňují využití např. IED, motorová vozidla se však po většinu roku díky terénním podmínkám nutně nemusí držet cest, což snižuje efektivitu těchto prostředků. Zároveň slabost vládních sil umožňuje povstalcům mnohdy i poměrně sebevědomou formu boje. Roli hraje i malý počet osob v řadách teroristických skupin schopných sestavit IED stejně jako nedostatek komponent pro jejich výrobu. Finálně, nemalá část bojů (jak ještě ukážeme dále) se odehrává mezi lokálními milicemi, pro jejichž cíle nemá využití

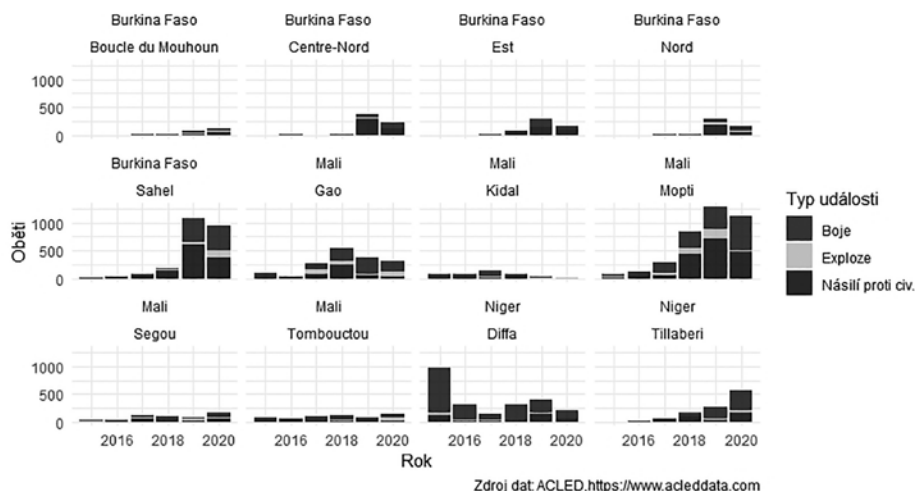
¹² MACEACHERN, Scott. Boko Haram, bandits and slave-raiders: identities and violence in a Central African borderland. *Canadian Journal of African Studies / Revue canadienne des études africaines* [online]. , 1-17 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1080/00083968.2019.1700142. ISSN 0008-3968. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00083968.2019.1700142>

IED obdobného významu jako pro povstalce bojující proti centrální vládě či mezinárodním jednotkám. V neposlední řadě graf dokumentuje, že jakkoliv protesty a nepokoje mohou mít významný politický dopad, v případě zkoumaných zemí jsou, co se týče počtu přímých obětí, marginální.

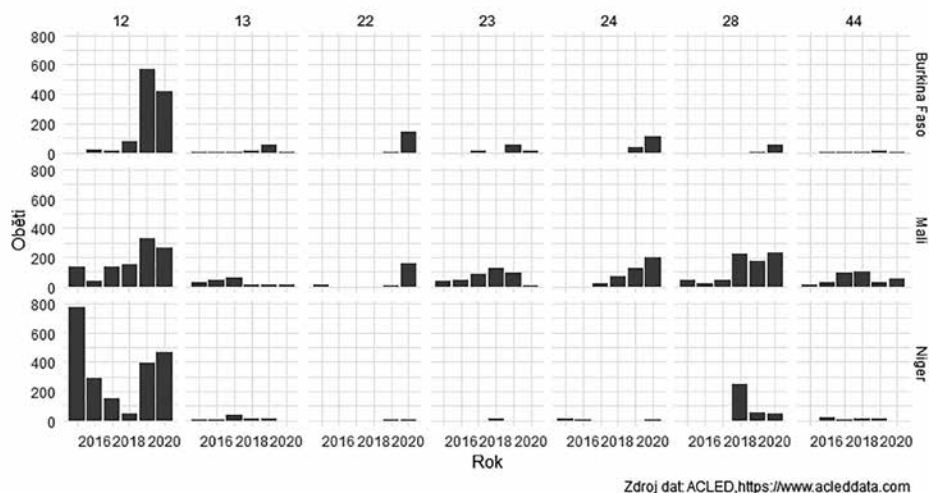

Graf č. 2: Oběti násilných událostí Mali, Burkina, Niger (2015-6/2020)

Jak jsme však již naznačili výše, uvnitř všech tří zemí existuje výrazná regionální diferenciace konfliktu. Z celkového počtu třiceti nejvyšších administrativních regionů tří námi analyzovaných států je drtivá většina obětí koncentrována do dvanácti z nich (přičemž region Diffa leží na jihovýchodě Nigeru a tamní konflikt nemá přímou spojitost s malijským konfliktem). V ostatních regionech se počet obětí pohyboval v posledních třech letech v řádu nízkých desítek. Jak ukazuje graf 3 jednoznačně nejnásilnějším regionem je v posledních třech letech Malijské Mopti a Burkinský Sahel. V obou regionech je výrazný počet obětí bitev, ještě větší počet obětí ale padá na vrub přímému násilí vůči civilistům. Uvážíme-li, že populačně je region Sahel zhruba poloviční oproti Mopti (cca 1,5 vs. 2,5-3 miliony obyvatel), lze říci, že je zde intenzita násilí v posledním roce dokonce vyšší.

Graf č. 3: Regiony s největším počtem obětí

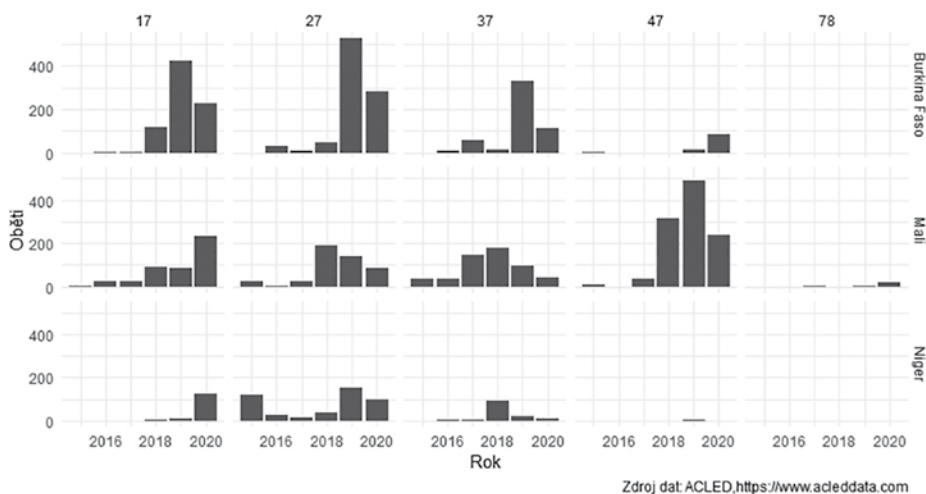

Graf č. 4: Typy aktérů bojů

Specifikem vnitrostátních konfliktů je jejich vyšší míra komplexnosti, kde nepřátelské interakce nejsou omezeny pouze na provládní síly a jejich odpůrce. Graf 4 proto sumari-
zujeme interakce hlavních typů aktérů a to pro dvě klíčové kategorie (boje a násilí na ci-
vilistech), což jsou i kategorie s nejvyšším počtem obětí. V případě bojů vyvstává několik
zajímavých momentů. Dlouhodobě je vidět výrazná interakce vládních sil a islamistických
povstalců (kód 12), stejně jako interakce mezinárodních sil a povstalců (kód 28). Ostatní

typy interakcí jsou výrazně slabší, přičemž ale není nepodstatné, že zjevně dochází k nepřátelským kontaktům i mezi povstaleckými silami a lokálními milicemi (které mnohde supluje roli vládních sil). Za nový, potenciálně významný, jev lze považovat masivní nárůst obětí nepřátelských interakcí mezi islamistickými skupinami (kód 22) v roce 2020. Tento vznikající rozkol v řadách islamistických skupin má přirozeně velký strategický potenciál (za předpokladu, že jej centrální vlády dokáží zužít).

Druhá klíčová kategorie – násilí proti civilistům – však ukazuje na několik znepokojivých aspektů (viz graf 5). Nejen, že výrazně roste počet obětí díky útokům povstaleckých sil a lokálních milic, roste i počet civilních obětí usmrcených státními silami (zejména v případě Burkiny Faso se situace v posledním roce vyhroutil). Specificky se jedná o násilí proti Fulbům, kteří tvoří velkou část příslušníků i sympatizantů islamistických skupin.¹³ Je tedy pochopitelné, že fulbské komunity budou v centru pozornosti vládních sil, stejně tak je ale pochopitelné, že tam, kde bude docházet k nepřiměřenému násilí ze strany vládních sil, dojde v lepším případě, k dalšímu podkopání ochoty ke spolupráci postižených komunit. V horším případě budou tyto komunity ještě více náchylné k podpoře radikálních islamistických skupin. Zdůrazňme, že nepřiměřené násilí vládních jednotek vůči lokální populaci je považováno některými autory za hlavní faktor příklonu postižených komunit ke skupinám jako Boko Haram v nigerijském konfliktu.¹⁴

Graf č. 5: Typy aktérů v incidentech „násilí proti civilistům“

¹³ TOBIE, Aurélien (2017, s. 12)

¹⁴ HANSEN, William. The ugly face of the state: Nigerian security forces, human rights and the search for Boko Haram. *Canadian Journal of African Studies / Revue canadienne des études africaines* [online]., 1-19 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1080/00083968.2019.1700813. ISSN 0008-3968. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00083968.2019.1700813>

Výrazný je též trend útoků na civilisty ze strany lokálních milic – zde se jedná zejména o útoky mezi (pasteveckými) Fulby a (zemědělskými) Dogony¹⁵. Dramatický nárůst těchto masakrů ukazuje na neschopnost centrální vlády zajistit zákon a pořádek v rurálních oblastech. Zároveň jej lze číst jako varování před přílišným spoléháním na lokální milice jako náhrady za vládní síly. Data potvrzují varování, že lokální milice sice mohou působit proti protivládním silám, ale velmi rychle se mohou přeorientovat na terorizování okolních komunit a tím paradoxně přispívat k zhoršování bezpečnostní situace.¹⁶ Zároveň nečinnost vlády (či přímo schovávavost) vůči např. Dogonským milicím může vést Fulby k příklonu k islamistickým skupinám nabízejícím ohroženým skupinám ochranu a příležitost k pomstě.¹⁷ Z opačné strany ale musíme vidět, že tam, kde vláda nedokáže účinně působit proti islamistům a jejich místním spojencům, bude vznik lokálních milic naprosto logickou reakcí ohrožených (nejen dogonských) komunit. V souhrnu, dynamika násilí proti civilistům je jedním z aspektů konfliktu, jehož podcenění může výrazně ohrozit stabilizaci bezpečnostní situace.

2.2 Krátkodobý vývoj vybraného regionu Mopti

Z výše uvedeného přehledu vystupuje region Mopti jako region s mimořádným počtem obětí současného konfliktu. Níže se proto zaměříme na analýzu násilných událostí v tomto regionu za prvních šest měsíců roku 2020. Krom analýzy geografické distribuce násilných událostí se zaměříme i na to, kteří aktéři interagují jako hlavní protivníci. Region Mopti má rozlohu zhruba 79 000 km², přičemž počet jeho obyvatel byl před deseti lety pouze 2 miliony osob (odhadujeme, že nyní půjde o 2,5 - 3 miliony). Byť se malijská armáda rozrůstá – na konci r. 2019 odhadována na 13 000 osob s ekvivalentem 8 - 9 bojových praporů¹⁸, v současnosti (dle informací recenzenta) jde již o 15 000 osob pozemních sil a 2-3 000 osob letectva a ekvivalent 18 bojových praporů – stále jde vzhledem k rozloze teritoria o poměrně malou sílu. V Mopti tak dlouhodobě působí jen 2 prapory a byť je doplňuje národní garda a gendarmerie, nepřekvapí, že velká část území se pod přímou vládní kontrolou nachází v nejlepším nárazově.

2.2.1 Geografická distribuce

Pohled na schematickou mapu bojů, explozí, a násilí proti civilistům ukazuje výrazný překryv mezi boji a explozemi a násilím proti civilistům. Podobně jako na makro-úrovni

¹⁵ YAHAYA, Ibrahim a Mollie ZAPATA. Regions at Risk: Preventing Mass Atrocities in Mali. Washington: United States Holocaust Memorial Museum, April 2018. Dostupné z: https://www.ushmm.org/m/pdfs/Mali_Report_English_FINAL_April_2018.pdf

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Chapter Nine: Sub-Saharan Africa. The Military Balance [online]. 2020, 120(1), 444-514 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1080/04597222.2020.1707971. ISSN 0459-7222. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/04597222.2020.1707971>

platí, že incidentů typu exploze a jejich obětí je výrazně méně, než v případě zbylých dvou typů incidentů. Je také zřejmé, že události se odehrávají zejména v „cercles“ (nižší administrativní jednotky) při hranicích s Burkinou Faso. Naopak dva nejzápadnější cercles (za řekou Niger) jsou konfliktem téměř nedotčeny. Jistou zvláštností je i patrný prázdný okruh kolem administrativního centra regionu – města Mopti (v mapě černý bod). Toto geografické rozdělení není překvapivé, uvažíme-li demografické i vojenské ohledy. Východní část regionu Mopti je oblastí, kde se střetávají pastevečtí Fulbové se zemědělskými Dogony. Jejich stále častější střety mají tendenci prolínat se s širší rovinou konfliktu mezi vládou a islamistickými povstanci.

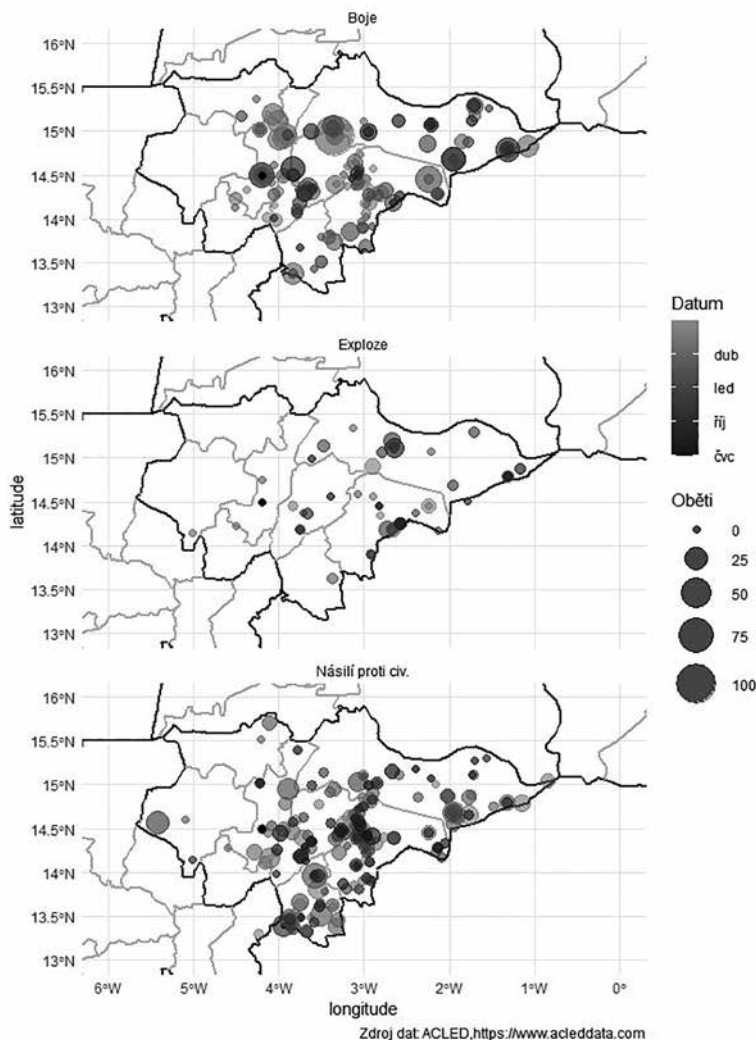
Z vojenského hlediska lze vyslovit předpoklad, že pro povstalce (ale i lokální milice) je mnohem snazší působit dále od hlavních regionálních center (město Mopti), která jsou pod kontrolou vládních sil. Vzhledem k výše zmíněným početním omezením malijské armády mohou povstalci počítat s tím, že pokud zaútočí na vládní síly dále jak 50 km od nejbližší větší vojenské základny, budou mít pravděpodobně několik hodin, než na místo dorazí armádní posily. Výjimku představuje využití leteckých prostředků. Těch má však Mali jen minimum¹⁹ a i u nich platí, že enormní vzdálenosti v Mali výrazně redukovat pohotovost jejich zásahu. Hraniční oblasti také vytvářejí (přinejmenším z legálních důvodů) pro vládní síly řadu omezení pro manévr silami a palbou, což nabízí povstaleckým silám možnost uniknout na druhou stranu hranice a tím se zachránit. Zároveň koordinace sil ozbrojených sil různých států vytváří řadu problémů, které dále zvyšují relativní výhodu povstalců. Působení mezinárodních (takticky a technologicky výrazně vyspělejších) sil komplikuje působení povstaleckých skupin, výše řečené přesto zůstává na obecné rovině v platnosti.

Abychom ověřili výše zmíněný předpoklad, spočetli jsme (leteckou) vzdálenost v regionu proběhnuvších incidentů od města Mopti a zanesli do grafu 6, který filtruje pouze střety mezi vládními silami (vč. mezinárodních sil) a islamistickými skupinami, a to pro události typu boje a exploze. Ukazuje se, že JNIM napadá vládní síly jen výjimečně ve vzdálenosti menší jak 100 km. A i naopak platí, že vládní síly napadají povstalce jen výjimečně v blízkosti města Mopti. Tento základní rys je shodný pro obě sledované kategorie. Poněkud odlišnou situaci vidíme jednak u francouzské armády a pak u Katiby Maciny (islamistické skupiny, která je součástí JNIM). V případě Katiby se jedná o čtyři útoky bez obětí. Vysvětlení je zde poměrně jednoduché, Katiba je demograficky ukotvena v centrální části regionu Mopti (jakož i v regionu Segou a Koulikouro), pročež je větší šance, že její aktivity budou blíže regionálnímu centru. V případě francouzské armády (která však působí v regionu pouze nárazově) pak jeden z incidentů nese nejnižší stupeň geolokační přesnosti. Jde tedy o případ, který byl geolokován k městu pouze formálně.

Graf také ukazuje jeden pro jakékoliv hlubší analýzy významný fakt. Jen menší část bitev a explozí má nejvyšší stupeň geolokační přesnosti. Většina má stupeň střední.

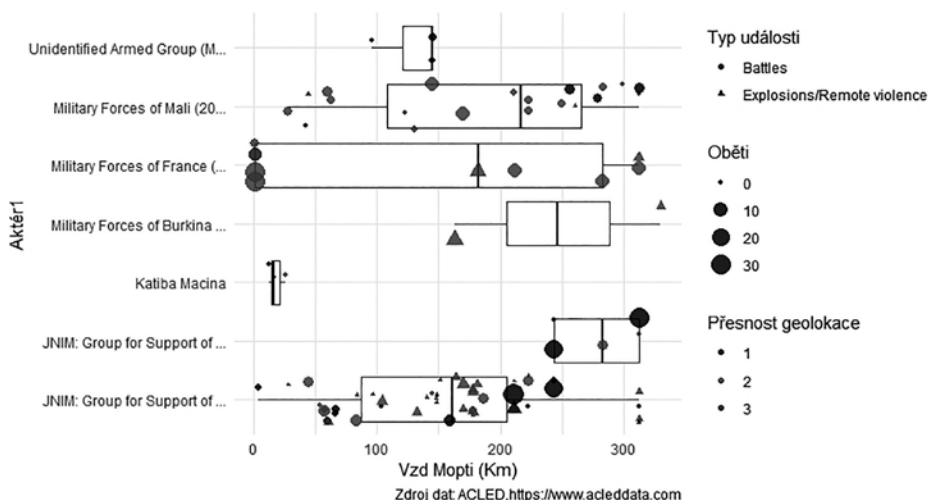
¹⁹ Po dubnovém pádu A29 zůstali Mali jen tři lehké bitevní stroje. BINNIE, Jeremy. Two Pilots Killed in Malian Super Tucano Crash Landing. In: Janes Defense Weekly [online]. Apr 15, 2020. [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: https://emagazines.janes.com/webviewer/#janesdefenceweekly15april2020/two_pilots_killed_in_malian_super_tucano_crash_landing

V těchto případech jsou události lokalizovány k nižšímu správním centřům.²⁰ Pro analýzu na úrovni vyšších regionálních celků nejde o významný problém, zejména ne u analýz delších časových úseků. Kdybychom však chtěli analyzovat jen jeden či dva vybrané cercle(s), museli bychom již velmi důkladně zkoumat i geolokační přesnost jednotlivých záznamů a možné dopady na analýzu.

Mapa č.2: Geografická distribuce násilných událostí v regionu Mopti (1.7.2019-30.6.2020)

²⁰ Pozorný čtenář si v mapě 2 také všiml události, která se odehrála v provincii Ségou (jižní soused Mopti), ač je mylně vedena pod regionem Mopti.

Graf č. 6: Vzdálenost bojů mezi vládou a islamisty od města Mopti

2.2.2 Hlavní aktéři

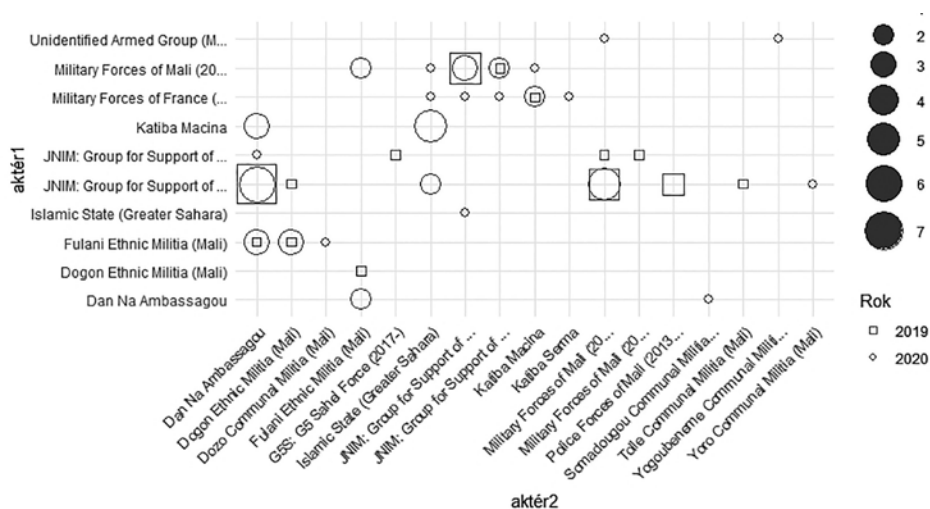
Zmínili jsme otázku komplexnosti konfliktu, kde se setkává větší množství aktérů. Někteří s širšími politickými zájmy (vláda, povstalci), jiní s regionálně i politicky omezenými zájmy (lokální milice). Pro pochopení konfliktu je dobré poznat základní osy nepřátelství či spolupráce mezi těmito aktéry.

Graf 7 porovnává počty střetů s alespoň jednou obětí mezi jednotlivými aktéry na území regionu Mopti v druhém půlroce 2019 a prvním půlroce 2020. Výrazný nárůst počtu nepřátelských interakcí se odehrál mezi na jedné straně fulbskými milicemi a na druhé straně dogonskými milicemi a převážně dogonskou skupinou Dan na Ambassagou – potvrzuje se tedy, že značná část konfliktu má lokální charakter. Jak jsme řekli výše, dogonské milice byly dlouho tolerovány a podporovány vládou, protože bojovaly proti islamistickým skupinám v oblasti. Naopak islamistické skupiny nacházely podporu zejména mezi Fulby. V současné době dochází k řadě drobných ale i velkých útoků fulbských milic na Dogony. Z druhé strany pak došlo k několika velkým útokům Dogonů na Fulby (menší útoky jsou zřídkaější).

V posledních měsících však také došlo na střety mezi do té doby implicitně spolupracujícími islamistickými skupinami (JNIM a Islámský stát) což je aspekt, který jsme viděli i v agregátních datech pro celé zájmové území. A proto v graf 7 uvádí aktéry „JNIM“ a „JNIM/Islámský stát“ a „Islámský stát“. Tyto vnitro-islamistické boje po sobě zanechaly

desítky mrtvých, což ukazuje na hloubku rozkolu.²¹ Zda bude tento rozkol mezi islamistickými skupinami pokračovat je otázkou, logicky však oslabuje povstalice a dává příležitost malijské armádě.

Druhou hlavní skupinu střetů tvoří boje mezi vládními silami (počítaje v to i mezinárodní síly) a islamisty (tj. zejména Islámským státem a JNIM). Zde je také vidět, že ofenzivní akce proti islamistům jsou primárně věcí armády. Policie a gendarmie (četnictvo) se také stávají účastníky střetů, v jejich případě však častěji jde o situace, kdy islamistické skupiny napadnou jejich odloučené stanice.

Graf č. 7: Porovnání počtu nepřátelských interakcí v 2. pololetí 2019 a 1. pololetí 2020

Ač má konflikt svou lokální úroveň, boje mezi vládou a islamistickými skupinami (práve díky jejich širšímu záběru a schopnosti využívat lokálních třenic) zůstávají klíčovým bezpečnostním problémem Mali. Musíme se proto ptát, jak si vede Malijská armáda, střetne-li se s islamistickými skupinami.

3 BOJOVÁ EFEKTIVITA MALIJSKÉ ARMÁDY

Databázi ACLED lze v omezené míře využít i pro analýzu průběhu významnějších střetnutí. Ke každé události totiž databáze nabízí stručné shrnutí průběhu střetnutí. Větší střetnutí se navíc obvykle stanou předmětem širší pozornosti médií, protože jsou

²¹ FOREIGN MILITARY STUDIES OFFICE. Al-Qaeda Loyalists Defect to ISIS in the Sahel. OE WATCH: Foreign News & Perspectives of the Operational Environment [online]. 2020, roč. 10, č.3 [cit. 2020-08-01]. Dostupné z: <https://community.apan.org/wg/tradoc-g2/fmso/>.

dostupné informace podrobnější a přesnější. Vyfiltrovali jsme tedy střety od počátku roku 2019 mezi malijskou armádou a povstanci (viz příloha C) s počtem obětí dvacet a vyšší.

Podle údajů ACLEDu si těchto jedenáct střetů vyžádalo 365 obětí. Ztráty malijské armády a gendermerie činily celkem 264 mrtvých (k tomu desítky raněných a pohřešovaných). Na straně militantů padlo minimálně 126 osob., pravděpodobně však více (útočníci většinou mohli své mrtvé a raněné z bojiště odnést).

Přitom jen v jednom případě šlo o útok na konvoj v terénu, v ostatních případech se jednalo o útok na základnu. Ve třech případech lze na základě počtu zabitých, zraněných a pohřešovaných vojáků odhadnout, že na základnách se nacházela jednotka o síle roty, v ostatních přinejmenším posílené čety. Základny s posádkou kolem 100 osob by neměly být lehkým cílem, přesto se v devíti případech podařilo povstalcům vojáky ze základen po krátkém boji vypudit a zničit či ukořistit techniku a zbraně. Ani v jednom z těchto případů nebyla malijská armáda sto přesunout posily do oblasti dříve, než se povstalci ze základen stáhli. Pouze ve dvou případech se podařilo využít letecké podpory, v jednom případě však až na stahující se povstalce s ukořistěnou technikou.

Na straně povstalců je v některých případech vidět jistá sofistikovanost. V případě útoku na konvoj u Dagabory (14.6.2020) zkombinovali bojovníci Katiby Maciny IED s následnou kulometnou palbou. V případě útoku na základnu v Tarkintu (19.3.2019) zahájili přepad minometnou palbou, během níž se přiblížili k základně. Tyto akce představují spíše vzácný vrchol taktického umu povstaleckých skupin, přesto ukazují na to, že taktické schopnosti povstalců mohou překonávat taktické schopnosti řady jednotek malijské armády. Tento krátký exkurz nepřímo ukazuje, že byť v Mali působí řadu let výcvikové mise, zlepšení taktických kompetencí je omezené (což potvrzuje závěry čerstvé studie D. Tulla²²). Extrémní rozloha území Mali znamená, že posily na řadu míst nedorazí dříve než během několika hodin. Mimořádné vzdálenosti a omezený počet letecké techniky (jakož i minimum kvalifikovaných leteckých návodců) omezuje využitelnost letecké podpory. Právě v těchto podmínkách je základní taktický a střelecký výcvik alfou a omegou pro zlepšení vyhlídek armády.

O lokální situaci dobře informovaný recenzent upozornil, že ve výše popisovaných případech se útočníkům vždy podařilo přechýlit a překvapit obránce nacházející se v jen omezeně zodolněných shlucích budov. Domníváme se, že tento cenný postřeh spíše podtrhává některé specifické problémy malijské armády, než že by zneplatňoval náš hlavní argument. V každém případě zde již narážíme na limity databáze ACLED, která pro potřeby analýzy např. bojové efektivity nabízí spíše jen doplňkový nástroj.

²² TULL, Denis M. Rebuilding Mali's army: the dissonant relationship between Mali and its international partners. *International Affairs* [online]. 2019, 95(2), 405-422 [cit. 2020-08-01]. DOI: 10.1093/ia/iiz003. ISSN 0020-5850.

ZÁVĚR

Naše analýza se snažila ukázat na možnosti využití databází konfliktů. Tyto databáze nabízejí dvojí využití. Jednak slouží k (zejména akademické) analýze příčin, průběhu a výsledků konfliktů. Jsou-li dostatečně často aktualizovány, umožňují navíc i praktičtější analýzu aktuálních trendů konfliktu, změn interakcí hlavních aktérů apod. Tyto informace (samozřejmě v kombinaci s dalšími zdroji) mohou být velmi cenné v situacích, kdy AČR (ať již v jakékoliv roli) působí v konfliktních oblastech.

Klíčovou výhodou ACLEDu oproti podobným databázím je její průběžná aktualizace. Je-li v čistě akademické praxi např. roční periodicita aktualizace přijatelná, pro praktickou situační analýzu to neplatí. Uvážíme-li, že standardní rotace útvarů AČR v zahraničních misích činí půl roku, smysluplný reporting o vývoji bezpečnostního prostředí by se měl opírat o data aktualizovaná čtvrtletně, či měsíčně.

Ani ACLED, stejně jako ostatní databáze, není zcela kompletní a přesný. Porovnání dat různých databází, případně ověření v dalších relevantních zdrojích, nabízí cestu k alespoň částečnému zpřesnění informací. Speciálně je třeba zvažovat dva systémové zdroje nepřesností. Za prvé, v případě Mali je cca 20 % incidentů v druhé a třetí kategorii přesnosti geolokace. Tyto události jsou geolokovány k regionálnímu, či subregionálnímu centru. Přesnost geolokace, aniž by to uživatel mohl zaregistrovat, však může ovlivnit i mylný přepis názvu místa/obce při prvotním reportingu, nebo při přepisu do databáze. Druhou systematickou chybou je udáváný počet obětí. Ten je často nadnesený a u menších incidentů jen obtížně ověřitelný. Do hry však může vstoupit i zaujatý reporting médií, či jiných organizací, na kterém stojí databáze ACLED. Tyto nepřesnosti mají spíše omezený dopad na makroregionální analýzy hlavních trendů. Mohou však zásadně ovlivnit výsledky podrobnějších analýz úzce vydefinovaných geografických oblastí. Zdůrazníme, že databáze ACLED (aj.) sama o sobě nabízí pouze jednu (nutně omezenou) vrstvu informací o konfliktu, pročež by její vytěžení mělo být vždy integrováno s lokální/regionální expertízou. Obecně lze tvrdit, že čím tematicky specifitější a geograficky podrobnější analytický záměr, tím slabší bude samostatný přínos konfliktních databází.

Hlavní věcná zjištění analýzy lze shrnout do dvou bodů: (i) růst násilných událostí je masivní a má zjevně přeshraniční charakter. Bez vnější podpory reálně hrozí, že se Mali jako stát rozpadne a jeho části ovládnou buď lokální milice či islamističtí povstalci, (ii) výrazný díl násilností se odehrává na lokální úrovni mezi různými etniky, přičemž tyto střety často cílí přímo na civilisty. Slabost malijské armády vytváří příznivé prostředí pro tento typ násilí, které však logicky jen dále umenšuje (již tak omezenou) důvěru v centrální vládu.

Na vojenské rovině lze zdůraznit dva související aspekty – extrémní rozlohu území a omezené schopnosti malijské armády. Extrémní rozloha především řadí hustotu nepočetných sil armády. Velké kusy území tak jsou po většinu času mimo kontrolu, což povstaleckým skupinám (ale i lokálním milicím) výrazně zjednodušuje působení. Omezený počet letadel, vrtulníků a dronů dále snižuje schopnost kontrolovat větší prostory a případně vypomoci napadeným jednotkám.

Bohužel malijská armáda vykazuje řadu základních nedostatků. Střelecké schopnosti jsou hodnoceny jako minimální, výcvik dělostřelců několik let vůbec neprobíhal,

v důsledku omezeného vzdělání a gramotnosti je využití sofistikovanější techniky problematické. V těchto podmínkách těžko může např. malijské letectvo (i kdyby bylo početnější), nebo dělostřelectvo (i kdyby bylo vybaveno houfnicemi s větším dostřelem) ovlivnit průběh většiny střetnutí. Nepřekvapí tak, že jsou islamistické skupiny schopny úspěšně napadat konvoje a menší vojenské základny o síle i menších rot.

Autoři: ***RNDr. Jan Kofroň, Ph.D.,** narozen v roce 1984. Je absolventem Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze (2008), kde získal i doktorský titul (2012) v oboru politická a regionální geografie. V současné době pracuje jako odborný asistent a zástupce vedoucího katedry politologie na fakultě sociálních věd UK. Jeho výzkum a výuka se zaměřuje na geopolitiku, metodologii a oblast vojenství.*

***Ing. Michal Opletal, Ph.D.,** narozen 1986. Absolvent VŠCHT, kde získal v roce 2018 doktorát v oboru Chemické a Procesní inženýrství. V průběhu postgraduálního studia se aktivně zajímal o problematiku analýzy dat, strojového učení a dálkový satelitní průzkum. Tento zájem ho roku 2018 přivedl do firmy Gisat, kde v současné době pracuje na pozici vedoucího softwarového vývoje.*

***Mgr. Matyáš Zrno,** narozen 1979. Je absolventem Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze (2005) v oboru německá a rakouská studia. Působil jako vedoucí civilní části Provinčního rekonstrukčního týmu v afghánské provincii Logar v letech 2010-2011. Dlouhodobě komentuje dění v zemích bývalé Jugoslávie a zabývá se protipovstaleckým bojem. Je programovým ředitelem Občanského institutu, šéfredaktorem Psychologie dnes a Konservativních novin. Přednáší na Masarykově univerzitě a na CEVRO Institutu.*

Jak citovat: KOFROŇ, Jan, Michal OPLETAL a Matyáš ZRNO. Analýza dynamiky konfliktu v Mali – využití databáze ACLED. *Vojenské rozhledy*. 2020, 29 (4), 046-064. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenske-rozhledy.cz.